

Makale Gönderilme Tarihi / Article Submission Date: 12-02-2020

Makale Kabul Tarihi / Article Acceptance Date: 02-04-2020

Kitap İncelemesi / Book Review

INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMANITIES AND EDUCATION (IJHE),
VOLUME 6, ISSUE 13, P. 446 – 448.

ULUSLARARASI BEŞERİ BİLİMLER VE EĞİTİM DERGİSİ (IJHE), CİLT 6,
SAYI 13, S. 446 – 448.

‘Gagauz Namuz Kodeksi’ Adlı Kitap Üzerine

Harun GÜNGÖR¹

Gagauz araştırmacı Stepan Bulgar tarafından hazırlanmış, editörlüğünü İ. Konstantinova, P. Çebotar ve T. Zaykovskaya’nın yapmış oldukları “*Gagauz Namuz Kodeksi - Halkın Adetlerini Görü Yaşamak Kuralları, Komrat 2019, 36 s.*” adlı kitapçık Rusça (s. 1-20) ve Gagauzça (s. 21-36) olmak üzere iki dilde yayınlanmıştır.

Kitabın içeriğine geçmeden önce kitabın adı üzerinde kısaca durmak gerekir. Kitapta kullanılan ‘*namuz*’ kelimesi, Mihail Çakır’ın kaleme aldığı “*Besarabiealâ² gagauzlarân istorieasâ*” adlı kitapta geçmesine rağmen (Chiachir, 1934, s. 26), bu kavram/kelime Çakır’ın “*Dictionar gagauzo (tiurco) Roman; Laflık gagauzcea (tiurcea) hem romandja (moldovandjja) Bessarabiealâ gagauzlar için*” adlı kitabında yer almaz (1938). Ancak aynı sözlüğün kapak sayfasında “*20 Morala Nasaatâ Câsadan*” başlığı ile ahlaki öğütler yer almaktadır.

Editörlüğünü Pınar Savaş’ın yaptığı ve 2018 yılında yayınlanmış olan “Gagauzça- Gagauzça Sözlük”te ise *namuz* kelimesi ‘Esap, terbiye, Sorumnuk duygusu kendi yaptıkların için, dolayında bulunan insannarın önünde.’(Köksal vd. 2018, s. 215) anlamını ifade etmektedir.

Latince kökenli *codex* kelimesi ise kurallar bütünü anlamındadır. Kitabın adından da anlaşılacağı üzere söz konusu kitapçık Gagauzların karakterlerini, onların oluşumunu sağlayan kültürel dayanaklarını ve uymaları gereken ahlaki kuralları, buna göre yaşamaları gerektiğini anlatmaktadır.

¹ Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı Emekli Öğretim Üyesi, Elektronik Posta Adresi: gharun@gmail.com

² Gagauz Türkçesinde, o dönemde kullanılan â sesi, Türkiye Türkçesindeki ı sesine tekabül etmektedir.

Oğuzların torunları olan Gagauzlar, yaşadıkları coğrafya itibariyle Rus, Romen, Bulgar, Yunan din ve kültürleri ile karşılaşmış, hatta onlarla iç içe yaşamış, onlarla kültürel alış-verişlerde de bulunmuşlardır. Bu karşılaşmalarda Gagauzlarla ilgili yanlış kanaatte olanlar, onların yaşam ve kültürlerini aşağılayanlar da olmuştur. Örneğin, 1862 yılında yayımlanan kitabında T. De Pauly, Gagauzların kaba, komşularına karşı vahşice/düşmanca davranan insanlar olduklarını, yöneticilerine karşı ikiyüzlü davrandıklarını yönünde, bilimsel gerçeklerden uzak bilgiler vermektedir (De Pauly, 1862, s. 110). Bu görüş ve düşünceler, daha sonra İslam Ansiklopedisinin *Gagauz* maddesini yazan Theodor Menzel tarafından da tekrarlanmıştır (Menzel, 1987, s. 127-128). Rahmetli Mihail Guboglu, 13 Mayıs 1979 yılında bana yazdığı bir mektupta Theodor Menzel'in Gagauz maddesi için "İslam Ansiklopedisinde Theodor Menzel kâfirin çok yanlış ve üstün körü bir makalesi vardır." diye belirtmişti.

Hiç şüphesiz bu tür yazıların dışında Gagauzların karakterlerinden bahseden iyi yazı ve tespitler de mevcuttur.

Gagauzları karakterlerini, ahlaki yapılarını, bu yapıların dayandığı kültürel temelleri en iyi bilen Mihail Çakır'ı dinleyelim. Gagauzların nasıl kimseler olduğunu ondan öğrenelim. Çakır'a göre Gagauzlar:

Anne ve babalarının canları için köprü, pınar, çeşme yaparlar; fakirlere fukaralara yardımda bulunur, öksüzlere mal verir, her yerde kardeşliklerini gösterirler. Gagauzlar Uz insan, doğruluklu insan, her yerde başları dik, çalışkan, namuslu, verdiği sözü tutan insanlardır (Chiachir, 1934, s. 26), dinsiz ve Allahsız Komünistlerin girmesi ile ahlaklarında bozulmalar olduğuna dikkat çekmiştir (Chiachir, 1934, s. 27).

S. Bulgar, söz konusu kitapta, Gagauzların karakterlerinde zaman zaman bozulmalar olsa da, temel ahlaki yapılarının bozulmadığını, buldukları ülkelerde, ülke savunmasına katkıda bulduklarını, yiğitçe ülkelerini savunduklarını (s. 27), içlerinden birçok kahraman çıkardıklarını anlatmakta, bu anlatıları atasözleri ile destekleyip delillendirmektedir. Bu atasözlerinden birkaçını burada verelim:

Üünmāk³ kötülükür. (s. 33)

Yaşa dooruluklan, ozaman hepsi seni beenecek. (s. 33)

Aylenä hem Vatanına ızmet et. Allaha umutet, ama sän dä hodullanma⁴. (s. 33)

Ol dooru adam! (s. 34)

³ Kibirleşme, mağrur olma.

⁴ Mağrur olma, gururlanma, kendini beğenme.

Halk arif! (s. 34)

İilik yap da bişeydän korkma! (s. 34)

Babayı-anayı ihtârlıkta brakma, seni dü ozaman brakmaz Allah! (s. 34)

İilik yapasın, ilik bulasın! (s. 35).

Musaafiri her zaman kablet⁵! (s. 35).

Dünnü bir gemidir, akıl (y)elkendir, fikir dümendir, kullan kendini, göreyim seni iit⁶! (s. 35)

Bu kitapçık için emeği geçenleri gönülden kutluyorum. Umarım Gagauz gençleri burada anlatılanları dikkate alır ve hayatlarını buna göre düzenlerler.

Kaynakça

Chiachir, Mihail (1934). *Besarabiealâ gagauzlarân istorieasâ*, Chişinau.

Chiachir, Mihail (1938). *Dictionar gagauzo (tiurco)-român*, Chişinau: Tiparul Moldovenesc.

De Pauly (1862). *Description ethnographique des peuples de la Russie*. Saint-Petersbourg.

Köksal, İvanna vd. (2018). *Gagauzca – Gagauzca sözlük* (Düzenleyen: Pınar Savaş).

Menzel, Theodor (1987). “Gagauzes”, *First encyclopaedia of Islam* (Ed. M. Th. Houtsma vd.), Leiden: Brill, pp. 127-128.

⁵ Kabul et.

⁶ Yiğit.